

**РОЗДІЛ 2. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО;
МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО;
ГОСПОДАРСЬКЕ ТА ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО**

УДК 346.9:004

DOI 10.31732/2708-339X-2026-20-A9

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ДОКАЗІВ У
ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ, ЗОКРЕМА В УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРАВОСУДДЯ ТА РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ
ТЕХНОЛОГІЙ**

Герасименко О.О.,

*доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113
e-mail: gerasimenkoo@krok.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9170-0672>*

**CURRENT ISSUES IN THE USE OF EVIDENCE IN COMMERCIAL
PROCEEDINGS, PARTICULARLY IN THE CONTEXT OF THE
DIGITALIZATION OF JUSTICE AND THE DEVELOPMENT OF
ELECTRONIC TECHNOLOGIES**

Gerasymenko O.O.,

*Doctor of Philosophy in Law,
Associate Professor, Department of State and Legal Disciplines,
“KROK” University,
Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113
e-mail: gerasimenkoo@krok.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9170-0672>*

***Анотація.** У статті досліджуються актуальні проблеми використання доказів у господарському процесі, зокрема в умовах цифровізації правосуддя та розвитку електронних технологій. Особлива увага приділяється питанням відсутності або недостатньої достовірності доказів, обмеженого доступу до них, а також використанню доказів, отриманих з порушенням вимог законодавства. Визначено, що цифрова трансформація судочинства істотно впливає на традиційні підходи до доказування, зумовлюючи необхідність їх переосмислення та адаптації до нових умов.*

Проаналізовано специфіку електронних доказів, їх нематеріальний характер, необхідність підтвердження автентичності, забезпечення цілісності та складність оцінки у судовій практиці. Встановлено, що недосконалість законодавчого регулювання та відсутність уніфікованих стандартів щодо електронних доказів створюють значні труднощі як для судів, так і для учасників процесу, зумовлюючи неоднорідність судової практики. Особливу увагу приділено проблемам витребування доказів, особливо тих, що перебувають у цифровому середовищі або у володінні третіх осіб.

Розглянуто міжнародний досвід, зокрема практику Європейського Союзу, щодо регулювання витребування доказів і використання електронного підпису як засобу підтвердження достовірності електронної інформації. Обґрунтовано необхідність удосконалення процесуальних механізмів доказування, впровадження сучасних інформаційних технологій та розвитку електронної юстиції.

Встановлено, що забезпечення балансу між доступністю доказів і належним захистом прав сторін є ключовим завданням сучасного господарського судочинства. Запропоновано напрями вдосконалення правового регулювання, зокрема розробку єдиних стандартів оцінки електронних доказів, удосконалення процедур їх подання та дослідження, а також посилення міжнародної співпраці. Додатково наголошено на важливості підвищення кваліфікації суддів і учасників процесу у сфері роботи з електронними доказами,

розвитку технічної інфраструктури судів, а також удосконалення електронного документообігу та інтеграції цифрових сервісів правосуддя. Результати дослідження можуть бути використані для підвищення ефективності судового розгляду та забезпечення справедливості у господарських спорах.

Ключові слова: господарський процес, докази, доказування, електронні докази, цифровізація правосуддя, електронна юстиція, інформаційні технології, судовий процес, допустимість доказів, достовірність доказів, процесуальне право, судова практика, витребування доказів, електронний підпис.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 11.

Abstract. The article examines current issues related to the use of evidence in commercial proceedings, particularly in the context of the digitalization of justice and the development of electronic technologies. Special attention is paid to the problems of the absence or insufficient reliability of evidence, limited access to it, as well as the use of evidence obtained in violation of legal requirements. It is determined that the digital transformation of judicial proceedings significantly affects traditional approaches to proof, necessitating their reconsideration and adaptation to new conditions.

The study analyzes the specific features of electronic evidence, its intangible nature, the need to confirm its authenticity, ensure its integrity, and the complexity of its evaluation in judicial practice. It is established that the imperfection of legislative regulation and the lack of unified standards for electronic evidence create significant difficulties for both courts and participants in proceedings, leading to inconsistencies in judicial practice. Particular attention is paid to the problems of obtaining evidence, especially those existing in digital environments or held by third parties.

The article considers international experience, in particular the practice of the European Union, regarding the regulation of evidence collection and the use of electronic signatures as a means of verifying the reliability of electronic information. The necessity of improving procedural mechanisms of proof, implementing modern information technologies, and developing e-justice is substantiated.

It is established that ensuring a balance between accessibility of evidence and proper protection of the rights of the parties is a key task of modern commercial litigation. The paper proposes directions for improving legal regulation, including the development of unified standards for the evaluation of electronic evidence, improvement of procedures for their submission and examination, and strengthening international cooperation. Additional emphasis is placed on the importance of enhancing the qualifications of judges and participants in proceedings in the field of electronic evidence, developing the technical infrastructure of courts, as well as improving electronic document management and integrating digital justice services. The results of the study may be used to increase the efficiency of judicial proceedings and ensure fairness in commercial disputes.

Keywords: commercial procedure, evidence, proof, electronic evidence, digitalization of justice, e-justice, information technologies, judicial process, admissibility of evidence, reliability of evidence, procedural law, judicial practice, obtaining evidence, electronic signature.

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 11.

Постановка проблеми. Сучасний господарський процес перебуває на етапі активної трансформації, зумовленої розвитком інформаційних технологій та впровадженням електронної юстиції. Цифровізація правосуддя істотно впливає на всі елементи судового процесу, зокрема на інститут доказування, який є ключовим для забезпечення обґрунтованості та справедливості судових рішень. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають питання використання доказів, їх допустимості, достовірності та належності у господарському процесі.

Зростання ролі електронних доказів, таких як електронні документи, цифрові повідомлення та дані інформаційних систем, зумовлює необхідність адаптації процесуального права до нових реалій. Водночас відсутність чітких і уніфікованих

підходів до їх збирання, подання, дослідження та оцінки створює значні труднощі у судовій практиці. Особливо проблемними залишаються питання підтвердження достовірності електронних доказів, використання електронного підпису, а також забезпечення їх цілісності та захисту від втручання.

Крім того, ускладнюється процес витребування доказів, зокрема тих, що перебувають у володінні третіх осіб або існують виключно в цифровому середовищі. Це впливає на ефективність судового процесу та може обмежувати можливості сторін у реалізації своїх процесуальних прав. Наявні прогалини у правовому регулюванні, а також неоднорідність судової практики щодо оцінки доказів, свідчать про необхідність комплексного дослідження цієї проблематики.

Таким чином, актуальність теми зумовлена необхідністю вдосконалення механізмів доказування у господарському процесі з урахуванням сучасних викликів цифровізації, що сприятиме підвищенню ефективності правосуддя та забезпеченню належного захисту прав і законних інтересів учасників судового процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розуміння доказів та їх витребування у господарському процесі були предметом наукових досліджень таких учених, як Р. С. Бурганов, С. П. Во-рожит, Ю. М. Грошевий, С. В. Дяченко, О. П. Машевська, А. М. Найчено, О. В. Подвірна, С. Я. Фурса, С. С. Бичкова, К. Р. Юхтенко та інших.

Важливе значення для наукового осмислення теми мають і міжнародно-правові акти. Зокрема, Директива 1999/93/ЄС заклала правові основи використання електронного підпису як засобу підтвердження автентичності електронних документів [2]. Директиви 2014/24/ЄС та 2014/56/ЄС хоча й регулюють окремі сфери публічних закупівель та аудиту, однак містять положення, важливі для розуміння процедур отримання, перевірки та використання документальної й електронної інформації як доказової бази [3; 4]. Окрему роль відіграє практика Європейського суду з прав людини, зокрема рішення у справі «Барбара Арнольд і інші проти Італії», яке акцентує увагу на необхідності дотримання стандартів справедливого судового розгляду при отриманні та дослідженні доказів [11].

Отже, аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про наявність ґрунтовної теоретичної бази щодо доказування у процесуальному праві, однак водночас підтверджує, що проблематика використання електронних доказів у господарському процесі в умовах цифровізації правосуддя залишається недостатньо розробленою та потребує подальшого наукового опрацювання.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. Попри наявність значної кількості наукових досліджень у сфері доказування, низка важливих

аспектів використання доказів у господарському процесі залишається недостатньо врегульованою як на теоретичному, так і на практичному рівнях. Передусім це стосується питань, пов'язаних із функціонуванням електронної юстиції та впливом інформаційних технологій на судовий процес.

Недостатньо дослідженими залишаються питання стандартизації електронних доказів, процедур їх оцінки та забезпечення технічної готовності судів. Відсутність єдиних підходів до визначення вимог щодо форми, змісту та способів підтвердження автентичності електронних доказів ускладнює їх використання у господарському процесі. Це, у свою чергу, негативно впливає на допустимість доказів і породжує неоднорідність судової практики.

Окремою проблемою є відсутність чітких процесуальних алгоритмів щодо збирання, подання та витребування електронних доказів, особливо тих, що перебувають у цифровому середовищі або під контролем третіх осіб. Недостатньо врегульованими залишаються також питання перевірки достовірності доказів, зокрема із застосуванням електронного підпису та інших засобів ідентифікації. Крім того, на практиці спостерігається недостатній рівень технічного забезпечення судів, що ускладнює повноцінне дослідження електронних доказів у судовому процесі. Це обмежує можливості суду щодо безпосереднього дослідження доказової інформації та впливає на ефективність доказування загалом.

Таким чином, існує потреба у подальшому розвитку процесуального права з урахуванням сучасних викликів цифровізації правосуддя, формуванні єдиних стандартів використання електронних доказів та удосконаленні механізмів їх застосування у господарському процесі.

Метою статті є комплексний аналіз проблем використання доказів у господарському процесі в умовах цифровізації правосуддя та розвитку електронних технологій, а також визначення основних напрямів їх вирішення з

урахуванням сучасних тенденцій розвитку процесуального права, судової практики та впровадження електронної юстиції.

Виклад основного матеріалу. У системі сучасного господарського судочинства інститут доказування виступає фундаментальним базисом, на якому ґрунтується правосуддя. Докази відіграють ключову роль у забезпеченні законності, справедливості та обґрунтованості судових рішень, оскільки саме через них суд отримує релевантну інформацію про фактичну сторону правовідносин. Механізм доказування є інструментальним втіленням принципу змагальності, де кожна сторона несе тягар доведення тих обставин, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень.

Відповідно до положень ст. 73 Господарського процесуального кодексу (ГПК) України, докази визначаються як будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення спору [1]. Проте в умовах четвертої промислової революції та тотальної цифровізації економіки, традиційні підходи до збирання та дослідження доказів зазнають суттєвої трансформації. Поява електронних документів, хмарних сховищ, логів транзакцій у блокчейн-мережах та листування у месенджерах вимагає від суду не лише юридичної, а й певної технологічної компетенції.

Однією з найбільш гострих проблем правозастосування залишається забезпечення допустимості та достовірності доказів. У господарському процесі критично важливо, щоб доказ був отриманий у порядку, встановленому законом, та з належного джерела.

Як зазначає Машевська О. П., правильне застосування критеріїв допустимості та достовірності є основою ефективного доказування [7]. Проте у контексті електронних доказів ці критерії стають об'єктом дискусій: допустимість, зокрема виникає питання щодо легітимності скріншотів (знімків екрана),

електронних листів без кваліфікованого електронного підпису (КЕП) та відеозаписів, отриманих з приватних камер спостереження; та достовірність, тобто цифрова природа даних дозволяє легко вносити зміни у зміст документів або метадані (час створення, авторство), що ставить під сумнів автентичність поданих суду матеріалів.

Відсутність єдиних, законодавчо закріплених алгоритмів технічної перевірки цифрових даних призводить до неоднорідності судової практики. В одних випадках суди визнають роздруківки електронного листування належними доказами, в інших – відхиляють їх через неможливість ідентифікувати відправника.

Окрім допустимості, особливої уваги потребує аналіз належності. Доказ вважається належним, якщо він містить інформацію щодо предмета доказування. У складних господарських спорах (наприклад, щодо інтелектуальної власності чи корпоративних конфліктів) сторони часто перевантажують справу надмірною кількістю документів, що не мають прямого відношення до суті спору, сподіваючись на «кількісний» ефект. Це актуалізує принцип процесуальної економії, згідно з яким суд має відсікати нерелевантну інформацію.

Щодо достатності доказів, то в господарському процесі України дедалі активніше впроваджується стандарт «вірогідності доказів». Цей стандарт передбачає, що суд має віддати перевагу тій версії подій, яка є більш імовірною порівняно з іншою, що відрізняє господарський процес від кримінального, де діє стандарт «поза розумним сумнівом».

Розвиток підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) змінює не лише форму подання доказів, а й філософію їх оцінки. Електронний документообіг дозволяє мінімізувати ризики втрати або фізичного пошкодження паперових носіїв, забезпечити оперативний доступ сторін до матеріалів справи, а також автоматизувати перевірку чинності електронних підписів.

Водночас цифровізація породжує проблему «цифрової нерівності».

Учасники процесу, які мають кращий доступ до технологічних інструментів (наприклад, великі корпорації з потужними IT-відділами), можуть мати перевагу у збиранні цифрових доказів порівняно з малими підприємствами, що вимагає від суду активнішої ролі у витребуванні доказів для дотримання балансу інтересів. Таким чином, інститут доказування у господарському процесі перебуває на етапі адаптації до вимог цифрового суспільства. Виклики, пов'язані з ідентифікацією електронних доказів та уніфікацією критеріїв їх оцінки, потребують подальшого вдосконалення процесуального законодавства та розробки чітких роз'яснень від Верховного Суду задля усунення правової невизначеності.

Значну увагу необхідно приділити електронним доказам, які стають все більш поширеними у зв'язку з розвитком електронної юстиції та використанням інформаційних технологій у господарській діяльності. Електронні документи, листування, цифрові дані та інші форми електронної інформації потребують спеціальних підходів до їх дослідження. За висновками Юхтенко К. Р., електронні докази мають специфічну правову природу, що зумовлює необхідність розробки окремих правил їх використання у судовому процесі [9, с. 51-52]. Важливим є питання підтвердження їх автентичності, зокрема шляхом використання електронного підпису, правове регулювання якого закріплене у відповідних актах Європейського Союзу [2].

Окремою проблемою є витребування доказів, особливо тих, що перебувають у володінні третіх осіб або зберігаються в електронному середовищі. У таких випадках виникають труднощі з доступом до інформації, що може обмежувати можливість сторін у доведенні своїх позицій. Як підкреслює Чернега В. М., ефективність судового процесу значною мірою залежить від можливості сторін своєчасно отримати необхідні докази [6, с. 102-104]. Це потребує вдосконалення процесуальних механізмів витребування доказів та забезпечення ефективної взаємодії між

учасниками процесу.

Крім того, розвиток цифровізації правосуддя висуває нові вимоги до технічного забезпечення судів. Недостатній рівень матеріально-технічної бази ускладнює повноцінне дослідження електронних доказів, що впливає на якість судового розгляду. У цьому контексті важливими є положення міжнародних актів, які регулюють використання електронних документів та процедур перевірки інформації, зокрема у сфері аудиту та публічних закупівель [3; 4].

Важливу роль у формуванні сучасних підходів до використання доказів відіграє судова практика, яка на сучасному етапі виконує функцію «живого права», оперативно реагуючи на технологічні зміни швидше за законодавця. Саме через рішення вищих судових інстанцій поступово виробляються критерії оцінки електронних доказів та визначаються чіткі межі їх допустимості в умовах правової невизначеності. Практика Європейського суду з прав людини є ціннісним орієнтиром для українського господарського процесу. В контексті ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ЄСПЛ підкреслює, що право на справедливий судовий розгляд неможливе без дотримання принципів змагальності та рівності сторін (пункти 11, 15).

В Україні ключовим драйвером уніфікації практики є Верховний Суд. У низці постанов (зокрема у справах № 922/51/20, № 712/11651/20) Суд сформував важливі висновки щодо «цифрових слідів», тобто електронний документ вважається оригіналом, якщо він створений у цифровому форматі, і його копія на папері не замінює першоджерела. Верховний Суд визнав, що листування у Viber, Telegram чи WhatsApp може вважатися належним доказом, якщо воно дозволяє ідентифікувати відправника та підтвердити зміст волевиявлення сторони.

Проте, як справедливо зазначає Дяченко С. В., відсутність уніфікованих технічних стандартів у цій сфері все ще зумовлює значні ризики [10, с. 80-81]. Без чітко визначених методик експертного

дослідження цифрової інформації суди часто змушені покладатися на власне суб'єктивне переконання, що створює підґрунтя для неоднорідності правозастосування.

Сучасний стан доказування вимагає переходу від фрагментарних судових рішень до єдиних методологічних підходів. Це передбачає розробку чітких інструкцій для адвокатів та сторін щодо того, як правильно «консервувати» цифрові докази (наприклад, використання сервісів фіксації веб-сторінок або залучення технічних спеціалістів); розширення повноважень суду щодо призначення технічних експертів та використання спеціалізованого програмного забезпечення для перевірки цілісності даних прямо в залі засідань. Таким чином, судова практика виступає ключовим інструментом адаптації господарського процесу до викликів цифровізації. Подальше вдосконалення законодавства має відбуватися шляхом імплементації вироблених судами критеріїв у норми ГПК України. Це дозволить створити передбачуване правове середовище, де технологічний розвиток не суперечитиме фундаментальним гарантіям справедливого судочинства.

Важливу роль у формуванні підходів до використання доказів відіграє судова практика, яка поступово виробляє критерії оцінки електронних доказів та визначає межі їх допустимості. Практика Європейського суду з прав людини підкреслює необхідність забезпечення справедливого судового розгляду, зокрема через дотримання принципів допустимості доказів та рівності сторін [11]. Водночас, як зазначає Дяченко С. В., відсутність уніфікованих стандартів у цій сфері зумовлює необхідність подальшого вдосконалення законодавства та розробки єдиних методологічних підходів [10, с. 84].

Таким чином, сучасний господарський процес потребує адаптації до нових умов, пов'язаних із розвитком інформаційних технологій. Вирішення зазначених проблем можливе шляхом удосконалення процесуального права, впровадження єдиних стандартів

доказування, підвищення рівня технічного забезпечення судів та розвитку електронної юстиції, що в сукупності сприятиме підвищенню ефективності судового процесу та забезпеченню справедливості судових рішень.

Висновки. Отже, проведений аналіз свідчить, що використання доказів у господарському процесі в умовах цифровізації правосуддя набуває нових змістовних характеристик та супроводжується рядом суттєвих проблем. Встановлено, що традиційні підходи до доказування потребують адаптації до сучасних умов розвитку інформаційних технологій та електронної юстиції.

Основними проблемами залишаються забезпечення допустимості та достовірності доказів, відсутність уніфікованих стандартів оцінки електронних доказів, складність їх витребування, а також недостатній рівень технічного забезпечення судів. Особливу увагу необхідно приділити електронним доказам, які, з одного боку, значно розширюють можливості доказування, а з іншого – потребують чіткої регламентації щодо їх автентичності, цілісності та способів дослідження.

З'ясовано, що судова практика поступово формує підходи до оцінки електронних доказів, однак відсутність єдиних правил і стандартів зумовлює неоднорідність застосування норм процесуального права. Це, у свою чергу, впливає на ефективність судового процесу та рівень захисту прав учасників господарських правовідносин. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність удосконалення законодавчого регулювання у сфері доказування, зокрема шляхом розробки чітких критеріїв допустимості та достовірності електронних доказів, запровадження єдиних стандартів їх оцінки, а також удосконалення процедур їх збирання, подання та витребування. Важливим напрямом є також підвищення рівня технічного забезпечення судів і впровадження сучасних інформаційних технологій у судовий процес.

Таким чином, подальший розвиток господарського процесуального права

має бути спрямований на гармонізацію традиційних інститутів доказування з вимогами цифрової епохи, що сприятиме підвищенню ефективності правосуддя,

забезпеченню справедливості судових рішень та належному захисту прав і законних інтересів учасників судового процесу.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII (зі змін. і доп.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
2. Директива 1999/93/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про систему електронних підписів, що застосовується в межах Співтовариства». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_240#Text
3. Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/24/ЄС від 26 лютого 2014 року про публічні закупівлі та про скасування Директиви 2004/18/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_052-14#Text
4. Директива Європейського Парламенту та Ради 2014/56/ЄС від 16 квітня 2014 р. щодо обов'язкового аудиту фінансової звітності. <https://www.apu.net.ua/attachments/article/762/Direktiva%202014-56-EU.pdf>
5. Грошевий Ю. М. Докази і доказування у судовому процесі: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2006.
6. Чернега В. М. Господарське процесуальне право: загальна частина : підручник. Київ: Видавництво Лира-К, 2023. 178 с. URL: <https://lira-k.com.ua/preview/13128.pdf>
7. Машевська О. Докази і доказування у господарському процесі. ADVOKAT POST. Інформаційне агентство. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/dokazi-i-dokazuvannia-u-gospodarskomu-procesi>
8. Цивільний процес: теорія і практика: концепції вчених з удосконалення законодавства про цивільне судочинство : монографія / С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, А.Г. Гулик, С. В. Васильєв, Л. В. Діденко; Центр правових досліджень Фурси ; за заг. ред. і передм. С.Я. Фурса, С.С. Бичкова. Київ : Алєрта, 2023. 638 с. (Процесуальні науки).
9. Юхтенко К. Р. Проблеми застосування електронних доказів у судовому процесі. Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі. Восьмі юридичні читання: зб. тез доп. Всеукр. щорічн. наук.-практ. дистанц. конф. (Одеса, 18 квіт. 2025 р.) / за заг. ред. Т. В. Степанової, О. А. Чувакова ; уклад.: М. О. Саракуца, О. В. Нарожна. – Електрон. текст. дані (1 файл : 1,4 МБ). Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2025. С. 48–52. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/42128>
10. Дяченко С. В. Використання електронних доказів у господарському судочинстві. *Юридична наука*. 2021. № 3. С. 78–84.
11. Рішення Європейський суд з прав людини у справі «Барбара Арнольдї та інші проти Італії».

References:

1. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 06 lystopada 1991 roku № 1798-XII (zi zminamy i dopovnenniamy). Ofitsiyni vebsait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
2. Dyrektyva 1999/93/IeS Yevropeiskoho parlamentu ta Rady «Pro systemu elektronnykh pidpysiv, shcho zastosovuietsia v mezhakh Spivtovarystva». Ofitsiyni vebsait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_240#Text
3. Dyrektyva Yevropeiskoho Parlamentu i Rady 2014/24/IeS vid 26 liutoho 2014 roku pro publichni zakupivli ta pro skasuvannia Dyrektyvy 2004/18/IeS. Ofitsiyni vebsait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_052-14#Text
4. Dyrektyva Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady 2014/56/IeS vid 16 kvitnia 2014 roku shchodo oboviazkovoho audytu finansovoi zvitnosti. URL: <https://www.apu.net.ua/attachments/article/762/Direktiva%202014-56-EU.pdf>
5. Hroshevyi Yu. M. *Dokazy i dokazuvannia u sudovomu protsesi : monohrafiia*. Kyiv : Yurinkom Inter, 2006.
6. Cherneha V. M. *Hospodarske protsesualne pravo: zahalna chastyna : pidruchnyk*. Kyiv : Vydavnytstvo Lira-K, 2023. 178 s. URL: <https://lira-k.com.ua/preview/13128.pdf>
7. Mashevskaya O. *Dokazy i dokazuvannia u hospodarskomu protsesi*. ADVOKAT POST. *Informatsiine ahentstvo*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/dokazi-i-dokazuvannia-u-gospodarskomu-procesi>
8. Fursa S. Ya., Fursa Ye. I., Hulyk A. H., Vasyliiev S. V., Didenko L. V. *Tsyvilnyi protses: teoriia i praktyka: kontseptsii vchenykh z udoskonalennia zakonodavstva pro tsyvilne sudochynstvo : monohrafiia / za zah. red. i peredm. S. Ya. Fursy, S. S. Bychkova*. Kyiv : Alerta, 2023. 638 s. (Protseualni nauky).
9. Yukhtenko K. R. *Problemy zastosuvannia elektronnykh dokaziv u sudovomu protsesi. Pravovyi vymir konstytutsiinoi ta kryminalnoi yurysdyksii v Ukraini ta sviiti. Vosmi yurydychni chytannia : zb. tez dop. Vseukr. shchorichn. nauk.-prakt. dystants. konf. (Odesa, 18 kvitnia 2025 roku) / za zah. red. T. V. Stepanovoi, O. A. Chuvakova ; uklad.: M. O. Sarakutsa, O. V. Narozhna*. Odesa : Odes. nats. un-t im. I. I. Mechnykova, 2025. S. 48–52. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/42128>
10. Diachenko S. V. *Vykorystannia elektronnykh dokaziv u hospodarskomu sudochynstvi. Yurydychna nauka*. 2021. № 3. S. 78–84.
11. *Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Barbara Arnoldi ta inshi proty Italii».*

Стаття надійшла до друку 02 квітня 2026 року